

2. Euroopa inimõiguste konventsioon kui eeskuju Eesti ja Euroopa Liidu õigusele ning nende kolme omavahelised suhted

2.1. Eeskujuks olemine Eesti Vabariigi põhiseaduse põhiõiguste ja -vabaduste peatükile ning Eesti ühinemine Euroopa inimõiguste konventsiooniga

ElÕK oli Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS), mille Eesti rahvas kiitis heaks 28. juunil 1992, II peatüki („Põhiõigused, vabadused ja kohustused“) koostamisel suur eeskuju, kuigi ElÕK tekstile pole Eesti põhiseaduses otseselt viidatud. Ka Riigikohus on aimanud põhiseaduse mõne sätte taga ElÕK mõju. Eeskujuks olemisele lisandub õiguslikult tähtis kohustus tõlgendada põhiseaduse II peatükki kooskõlas rahvusvaheliste lepingutega.[1](#)

Eesti põhiõiguste sisustamisel mängib ElÕK kõrval rolli just selle tõlgendamise praktika Euroopa Inimõiguste Kohtus. Riigikohus on öelnud, et põhiseadust „tuleb tõlgendada viisil, mis tagab selle kohaldamise vastavuse inimõiguste konventsiooni ja selle kohaldamispraktikaga“[2](#) (vt lähemalt alapunkt 2.2).

Pärast iseseisvuse taastamist 1991. aastal tehti kõik vajalikud jõupingutused Eesti naasmiseks demokraatlike õigusriikide perre ning taasühinemiseks rahvusvahelise kogukonnaga, sealhulgas selleks, et liituda Euroopa Nõukoguga (14. mail 1993) ja EL-iga (1. mail 2004). Ühtlasi kinnitas Eesti nende sammudega, et peab inimõiguste kaitset osaks oma „demokraatliku valitsemise pärandist“.[3](#)

Eesti ratifitseeris ElÕK 13. märtsil 1996 ja see muutus Eestile siduvaks sama aasta 16. aprillil. Eesti valitsus tegi reservatsiooni ElÕK protokolli nr 1 artikli 1 (vara kaitse) suhtes seoses Eesti omandireformi puudutavate seadustega. Reservatsiooniga seoses ei ole ElÕK protokolli nr 1 artikkel 1 kohaldatav Eesti seadustele, mis reguleerivad Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal riigistatud, konfiskeeritud või muul

viisil ebaseaduslikult võõrandatud varade tagastamist või hüvitamist. Reservatsioon osutus Eesti poliitikute pragmaatiliseks valikuks, kuna Eestis ja selle kohtutes oli lahendamata suur hulk omandireformiga seotud küsimusi.

EIK analüüsis seda reservatsiooni asjas *Shestjorkin vs. Eesti*⁴, mis puudutas riigistatud vara tagastamist tehtud määruses vastuvõetavuse kohta. Olgu siinkohal täpsustatud, et määrus vastuvõetavuse kohta tähendab, kui Euroopa Inimõiguste Kohus ei tee asjas sisulist otsust, vaid otsustab selle üle, kas asi on kohtumenetluses vastu võetav või mitte: seda otsustab EIK määruse (ingl *decision*, pr *décision*), mitte otsuse (ingl *judgment*, pr *arrêt*) vormis. Euroopa Inimõiguste Kohus leidis Eesti reservatsiooni uurides, et see vastab EIÕK nõuetele, kuna oli tehtud EIÕK allakirjutamise või ratifitseerimise ajal; see puudutas ratifitseerimise ajal kehtinud konkreetseid seadusi; tegu ei olnud üldist laadi reservatsiooniga ja see sisaldas seaduste lühikokkuvõtteid, mis on lisatud reservatsiooni tekstile. Euroopa Inimõiguste Kohus märkis siiski, et reservatsioon hõlmab üksnes kõnealusel ajal kehtinud seadusi ning ei laiene vara tagastamise seadustes hiljem tehtavatele muudatustele, mis võivad seega kuuluda Euroopa Inimõiguste Kohtu kontrolli alla. Veelgi enam, see puudutab ainult omandiõiguse materiaalõiguslikke küsimusi (vastandina menetlusõiguslikele). Alalise EIK-i üks eelkäija (praegune ehk alaline EIK moodustati varasema Euroopa Inimõiguste Komisjoni, mitte alaliselt koos käiva kohtu pinnalt), Euroopa Inimõiguste Komisjon oli juba varasemas omandireformi puudutavas Eesti asjas kuulutanud Eesti riigi tehtud reservatsiooni kohaldatavaks ja kaebuse vastuvõetamatuks.⁵ Hiljem on Euroopa Inimõiguste Kohus kohaldanud EIÕK-d Eesti omandireformiga seotult vaid menetlusõiguslikust aspektist.⁶

EIÕK protokoll nr 6 surmanuhtluse kaotamise kohta ratifitseeris Eesti 18. märtsil 1998. Seni oli Eesti õiguses Nõukogude süsteemi ja kriminaalõiguse pärandina sätestatud surmanuhtlus, kuigi viimane surmanuhtlus viidi täide septembris 1991. Seoses EIÕK protokoll nr 6 ratifitseerimisega asendati 1998. aastal Eesti õiguses surmanuhtlus eluaegse vangistusega. EIÕK protokoll nr 13 surmanuhtluse igas olukorras kaotamise kohta ratifitseeris Eesti 12. novembril 2003.

Eesti ei ole seni ratifitseerinud EIÕK protokoll nr 12 diskrimineerimise üldise kaotamise kohta, ehkki kirjutas sellele alla 4. novembril 2000. Seevastu on Eesti ratifitseerinud nii EIÕK protokoll nr 15 (19. märtsil 2014) kui ka protokoll nr 16 (7. juunil 2017).⁷

2.2. Euroopa inimõiguste konventsiooni tähendus ja koht Eesti õiguskorras

EIÕK üldist tähendust on raske ülehinnata.⁸ See konventsioon ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika selle kohaldamisel ei mõjuta mitte ainult EIÕK osalisriikide seadusandlikku ja täitevvõimu ning õigusemõistmist, vaid ka nende riikide ühiskonda ning seega kogu Euroopa Nõukogu tervikuna, samuti mängivad EIÕK ja Euroopa Inimõiguste Kohus selle tõlgendajana rolli inimõiguste kaitsega seotud paradigmade muutmises.⁹ EIÕK on eeskujuks terves maailmas ja, nagu vaatleme, oli seda nii Eesti põhiseaduse kui ka EL-i põhiõiguste harta väljatöötamisel (Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika tähtsusest Eesti ja EL-i õigusele vt lähemalt alapunktid 7.4, 7.5 ja 8.1).

Ametlikult nähakse Eesti õiguses EIÕK-d ratifitseeritud välislepinguna ja see on Eesti õiguskorra lahutamatu osa. Õigusallikate hierarhias asetub EIÕK kõrgemale kõigist teistest Eesti õigusaktidest, välja arvatud põhiseadusest. Seega paikneb EIÕK põhiseaduse ja tavaliste õigusaktide vahel.¹⁰ Rahvusvaheliste lepingute staatus on reguleeritud Eesti põhiseaduse §-ga 123, mille alusel ei sõlmi Eesti välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega. Juhul kui Eesti seadused või muud aktid on Riigikogus ratifitseeritud välislepingutega vastuolus, kohaldatakse välislepingu sätteid.

Praktikas moodustab EIÕK koos Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ja põhiseadusega standardi, mille järgi Riigikohus, aga ka madalama astme kohtud, tuvastavad väidetavaid inimõiguste rikkumisi. Põhiseaduse § 3 alusel on rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa. Riigikohtu kriminaalkolleegium on oma 20. septembri 2002. aasta otsuses tõstnud esile EIÕK kohta Eesti õigussüsteemis, märkides, et põhiseaduse § 3 lõike 2 ja § 123 lõike 2 alusel on EIÕK ning Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohad EIÕK tõlgendamisel Eesti õigussüsteemi lahutamatud osad, mis on Eesti seaduste suhtes prioriteetsed.¹¹ Kolleegium lisas, et konventsioonist on teatud juhtudel võimalik lähtuda ka Eesti põhiseaduse mõtte avamisel.

Riigikohtu üldkogu märkis 6. jaanuaril 2004. aastal kriminaalasjas tehtud otsuses, et EIÕK on Eesti õiguskorra lahutamatu osa ning selles sisalduvate õiguste ja vabaduste tagamine on põhiseaduse § 14 järgi ka (Eesti) kohtuvõimu kohustus.¹²

2.3. Eeskujuks olemine Euroopa Liidu põhiõiguste hartale. Euroopa inimõiguste konventsioon ja Euroopa Liit

EL-i põhiõiguste harta (ELPH, harta) on Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni vastu võetud akt, mis kuulutati välja 7. detsembril 2000. See muutus õiguslikult siduvaks koos Lissaboni lepingu jõustumisega 1. detsembril 2009.

ELPH koostas selleks kokku kutsutud konvent. Konvendi eesotsas oli Saksamaa endine president ja Saksamaa Föderaalse Konstitutsioonikohtu president Roman Herzog, kes muuhulgas on omal ajal eksperdina aidanud kaasa ka Eesti kehtiva põhiseaduse kujunemisele.¹³ Vastavalt ELPH preambulile lähtuti ELPH koostamisel peamiselt just EIÕK-st, aga ka EL liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest. Aluseks olid veel Euroopa sotsiaalharta, Euroopa ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta ja Euroopa Liidu Kohtu (ELK) ning EIK kohtupraktikad. ELPH teksti juurde kuuluvad ka selle selgitused, mis koostati ELPH konvendi järelevalve all ja mis käsitlevad EIÕK-d kui miinimumstandardit põhiõiguste kaitsel Euroopas; sageli märgitakse selgitustes, et harta sätted vastavad EIÕK vastavatele artiklite ja selle protokolli sätetele ning et neil on sama tähendus ja ulatus.¹⁴

EL-i põhiõiguste harta artikli 52 lõike 3 (õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine) alusel on hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad EIÕK-ga tagatud õigustele, sama, mis on ette nähtud EIÕK-ga.¹⁵ See säte ei takista aga kehtestada EL-i õiguses ulatuslikumat kaitset.

Erinevalt EIÕK-st on EL-i põhiõiguste harta liikmesriikides kohaldatav üksnes siis, kui nad kohaldavad EL-i õigust. EL-i institutsioonidele on harta alati kohaldatav, kuid ei tohi laiendada EL-i reguleerimisala kaugemale tema senisest pädevusest (harta art 51). Ka ei ole kitsendused ette nähtud (erinevalt EIÕK-st) mitte vastavaid õigusi käsitlevates artiklites, vaid EL-i põhiõiguste harta tõlgendamist ja kohaldamist reguleerivates üldsätetes (harta art-d 51–54).

EL-i põhiõiguste harta on moodsam kui EIÕK, sisaldades selliseid õigusi nagu inimeste reproduktiivse kloonimise keeld (art 3 lg 2 p d) ning sätestades erinevalt EIÕK-st *expressis verbis* keskkonnakaitse õiguse (art 37), majandus- ja sotsiaalõigused (IV jaotise art-d 27–38). Samuti reguleeritakse hartaga EL-i kodakondsusest tulenevaid õigusi (V jaotise art-d 39–46).

Lisaks EL-i põhiõiguste hartale eeskujuks olemisele on Euroopa Liidu lepingu (ELL) artikli 6 lõikes 2 üksüheselt sätestatud, et EL ühineb EIÕK-ga (vt ka protokoll nr 8 ELL-i art 6 lg 2 kohta, mis seda käsitleb). ELL-i artikli 6 lõikes 3 on lisatud, et EIÕK-ga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused

on EL-i õiguse üldpõhimõtted. Niisiis seisneb EIÕK olemus selles, et see kehtestab miinimumstandardi ja on ühtlasi nii EL-i õiguse üldpõhimõtete õigusallikas kui ka rahvusvahelise õiguse allikas.

Euroopa Liidu Kohus on avaldanud kahel korral arvamust EL-i kavandatava ühinemise kohta EIÕK-ga. Ta on mõlemal korral esitanud Euroopa Liidu ühinemise suhtes EIÕK-ga negatiivse arvamuse. Esimesel korral leidis Euroopa Liidu Kohus, et Euroopa Liidul puudub pädevus EIÕK-ga ühineda ja teisel korral arvas ELK, et ühinemine ohustavat EL-i õiguse eripära ja autonoomsust.¹⁶ Loodetavasti on taasalanud läbirääkimiste tulemus siiski EL-i ühinemine EIÕK-ga.¹⁷ ELK toetub asjade lahendamisel ise järjest enam EL-i põhiõiguste hartale, peamiselt vaadatakse ja viidatakse EIÕK-le ning ELK kohtupraktikale siis, kui juhtum puudutab otseselt EL-i õiguse välist kaitset või kui ELPH tõlgendamisel kasutatakse Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid. Euroopa Liidu Kohtus viitavad Euroopa Inimõiguste Kohtu lahenditele peamiselt Euroopa Liidu Kohtu kohtujuristid oma arvamustes. Euroopa Inimõiguste Kohus viitab seevastu küllalt korrapäraselt EL-i põhiõiguste hartale ja Euroopa Liidu Kohtu praktikale.

2.4. Inimõiguste: põhiõiguste ja -vabaduste kaitse nn Bermuda kolmnurgas

Üldiseks aruteluaineks on kujunenud küsimus sellest, kellel on inimõiguste kaitsel selles omamoodi Bermuda kolmnurgas – riigi põhiseadus, EIÕK ja EL-i põhiõiguste harta – viimase sõna õigus, kas konstitutsioonikohtul/Riigikohtul, Euroopa Inimõiguste Kohtul või Euroopa Liidu Kohtul.¹⁸ Ühest vastust on väga raske anda, kuid ideaalis peaks riigi põhiseaduse kohaldamisel ja tõlgendamisel jääma viimane sõna põhiseadusele (Riigikohus), EIÕK tõlgendamisel ja kohaldamisel Euroopa Inimõiguste Kohtule ning EL-i õiguse tõlgendamisel ja kohaldamisel Euroopa Liidu Kohtule.

Paraku on praktikas need õigused sageli põimunud ja nii võib tekkida teatud võistlusmoment. Seejuures on tähtis, et ükski osaline ei ületaks oma pädevuse piire. Eriti oluline on see EL-i liikmesriikide / EIÕK osalisriikide vabatahtliku kokkuleppe tulemusena moodustunud riikideüleste ja Euroopa organisatsioonide ning nende institutsioonide puhul, kes peavad oma tuletatud pädevusest kinni pidama. Kindlasti on siin kaalukeeleks kohtute koostöö ja dialoog, olgu see siis eelotsuse või kohtuarvamuse küsimise vormis. Euroopa Liidu õiguses tähendab eelotsus seda, et Euroopa Liidu liikmesriigi kohus jätab oma menetluses olevas asjas menetluse pooleli ja küsib Euroopa Liidu Kohtult eelotsust kas EL õiguse tõlgendamise või

kehtivuse kohta. ELK teeb seejärel eelotsuse ning asi läheb tagasi liikmesriigi kohtusse, kes teeb lõpliku otsuse. Teatud juhtudel on liikmesriigi kohus kohustatud eelotsust küsima. Eelotsus on seda küsinud kohtule siduv. Kohtuarvamuse all pidasin silmas ELK-ile protokolliga nr 16 antud pädevust lahendada natuke sarnaselt eelotsuse menetlusega, EIÕK osalisriikide, kes on protokolliga ühinenud, kohtute esitatud EIÕK tõlgendamise alaseid küsimusi, andes oma arvamuse. Arvamus ei ole küll siduv, kuid aitab seda küsinud kohtul asi lõpuni lahendada (vt lähemalt alapunkt 4.4). Euroopa Inimõiguste Kohtul on kujunenud päris hästi välja EIÕK ja EL-i õiguse, sh Euroopa Liidu Kohtu suhteid käsitlev kohtupraktika¹⁹ (vt lähemalt alapunkt 8.1).

Omaette teema on Euroopa Inimõiguste Kohtu ees seisvad küsimused, mille puhul tekivad lahkhelid EIÕK ja rahvusvahelise õiguse (nt ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid) vahel. Sellistel puhkudel eelistab ELK harmoonilist tõlgendust, püüdes tõlgendada EIÕK-d võimalikult rahvusvahelise õigusega kooskõllaliselt, pidades samal ajal meeles, et rahvusvahelise õiguse kohaldamine EIÕK osalisriikides ei tohi tuua kaasa EIÕK rikkumist²⁰ (vt lähemalt alapunkt 8.1).

Harmoonilist tõlgendamist saab soovitada ka nn Bermuda kolmnurgas, kui see pole aga võimalik, tuleb jääda iseendaks ja truuks inimõigustele ning põhiväärtustele. Lisaks eelotsuse ja arvamuse mehhanismide tõhusale kasutamisele on võimalik ka näiteks veel varasemas staadiumis, õigusloome ajal, konsultatsioonid Euroopa institutsioonidega, et ennetada lahkhelid ja mõjutada ka Euroopa õigusloomet, miks mitte ka Euroopa Liidu tasandil nn põhiseaduskaebuse sisseviimine, mis soodustaks üksikisikute pöördumist Euroopa Liidu Kohtusse, hilisemas faasis ja tõsisemate konfliktide puhul aga näiteks eraldi kolleegiumi või koguni nn kompetentsikohtu moodustamine, mis koosneks Euroopa kohtute ja liikmesriikide kõrgemate/konstitutsioonikohtute esindajatest.²¹ Kindlasti aitaks kohtupraktikat lähendada ka Euroopa Liidu institutsioonide õigusriigi ja inimõiguste põhimõtte kinnipidamise järelevalve välise kontrolli tugevdamise abil, nimelt Euroopa Liidu ühinemisel Euroopa inimõiguste konventsiooniga, mis on Euroopa Liidu lepingus ka ette nähtud (vt lähemalt alapunkt 2.3).

2.5. Euroopa inimõiguste konventsiooni, Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja Eesti Vabariigi põhiseaduse sarnasus/vastavus

Hõlbustamaks orienteerumist selles Bermuda kolmnurgas tuleb kindlasti abiks nn vastavustabeli tundmine. EIÕK, ELPH ja Eesti Vabariigi põhiseaduse suhted artiklite/paragrahvide võrdluses (nende sarnasus/vastavus)²² võib nimelt kokku

võtta järgmiselt:

- EIÕK artikkel 2 (õigus elule) vastab ELPH artikkel 2, Eesti PS paragrahv § 16;
- EIÕK artikkel 3 (piinamise keelamine) vastavad ELPH artiklid 4 ja 19 lg 2 ning Eesti PS §-d 10 ja 18;
- EIÕK artikkel 4 (orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine) vastavad ELPH artikkel 5 ja Eesti PS § 29;
- EIÕK artikkel 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusele) vastavad ELPH art 6 ja Eesti PS §-d 20, 21 ja 25;
- EIÕK artikkel 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) vastavad ELPH artiklid 20, 47, ja 48 ning Eesti PS §-d 15, 21, 22, 24, 146, 151 ja 152;
- EIÕK artikkel 7 (karistamine seaduse alusel) vastavad ELPH artikkel 49 ja Eesti PS § 23;
- EIÕK artikkel 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) vastavad ELPH artiklid 7 ja 8 ning Eesti PS §-d 17, 19, 26, 27, 29, 33, 43, ka 53 (EIÕK art 8 oli eeskujuks ka PS §-le 10);
- EIÕK artikkel 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus) vastavad ELPH artikkel 10 ja Eesti PS § 40, (EIÕK artikkel 9 oli eeskujuks ka PS §-le 10);
- EIÕK artikkel 10 (sõnavabadus) vastavad ELPH artiklid 11, 13 ja mingil määral 42 ning Eesti PS §-d [1723](#) , 38, 44 ja 45 (EIÕK artikkel 10 oli eeskujuks ka PS §-le 10);
- EIÕK artikkel 11 (kogunemise ja ühingute moodustamise vabadus) vastavad ELPH artiklid 12 ja 28 ning Eesti PS §-d 29, 31, 47, 48, mingil määral 50 (EIÕK artikkel 11 oli eeskujuks ka PS §-le 10); EIÕK artikkel 12 (õigus abielluda) vastavad ELPH artikkel 9 ja Eesti PS § 27;
- EIÕK artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) vastavad ELPH artikkel 47 ja Eesti PS §-d 15 ning 25;
- EIÕK artikkel 14 (diskrimineerimise keelamine) vastavad ELPH artiklid 20, 21 ja 23 ning Eesti PS § 12, mingil määral ka § 49;
- EIÕK artikkel 15 (kohustuste täitmise peatamine hädaolukorras) vastab Eesti PS § 130;
- EIÕK artikkel 17 (õiguste kuritarvitamise keelamine) vastab ELPH artikkel 54;
- EIÕK protokolli nr 1 artikkel 1 (vara kaitse/omandipuutumus) vastavad ELPH artikkel 17 ja Eesti PS § 32;
- EIÕK protokolli nr 1 artikkel 2 (õigus haridusele), vastavad ELPH artikkel 14 ja Eesti PS § 37;

- EIÕK protokoll nr 1 artiklile 3 (õigus vabadele valimistele) vastavad Eesti PS §-d 57,48 ja 60;
- EIÕK protokoll nr 4 artiklile 2 (liikumisvabadus) vastavad Eesti PS §-d 34 ja 35;
- EIÕK protokoll nr 4 artiklile 3 (kodanike väljasaatmise keelamine) vastab Eesti PS § 36;
- EIÕK protokoll nr 4 artiklile 4 (välismaalaste sunniviisilise kollektiivse väljasaatmise keelamine) vastab ELPH artikkel 19;
- EIÕK protokoll nr 6 (surmanuhtluse kaotamine) vastab ELPH artikkel 2;
- EIÕK protokoll nr 7 artiklile 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud menetluslikud kaitsevahendid) vastavad ELPH artikkel 19 ja Eesti PS § 151;
- EIÕK protokoll nr 7 artiklile 2 (edasikaebamisõigus kriminaalasjades) vastavad ELPH artikkel 47 ja Eesti PS § 24;
- EIÕK protokoll nr 7 artiklile 3 (hüvitis väärast süüdimõistmise korral) vastab ELPH artikkel 47;
- EIÕK protokoll nr 7 artiklile 4 (teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine) vastavad ELPH artikkel 50 ja Eesti PS § 23;
- EIÕK protokoll nr 7 artiklile 5 (abikaasade võrdsus) vastab ELPH artikkel 23;
- EIÕK protokoll nr 12 artiklile 1 (üldine diskrimineerimise keeld) vastavad ELPH artiklid 20, 21 ja 23;
- EIÕK protokoll nr 13 (surmanuhtluse igas olukorras kaotamine) vastab ELPH artikkel 2.
- [1](#)Vt Kalmo, H., Kask, O. II ptk sissejuhatus. – Madise, Ü. et al. (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu: Sihtasutus Iuridicum 2020.
- [2](#)RKPJK, 3-4-1-1-04, 25.03.2004, p 18.
- [3](#)Merusk, K., Susi, M. Ten Years After Ratification – The European Convention on Human Rights and Its Impact on Estonia. – German Yearbook of International Law 2005/28, lk 327 jj.
- [4](#)EIK (määrus vastuvõetavuse kohta), 49450/99, Shestjorkin vs. Eesti, 15.06.2000.
- [5](#) EIK, 34476/97, Vesetrby vs. Eesti, 01.07.1998.
- [6](#)EIK, 5419/07, Raudsepp vs. Eesti, 08.11.2011.
- [7](#)EIÕK protokoll nr 15. - RT II, 28.03.2014, 1; EIÕK protokoll nr 16. - RT II, 16.06.2017, 3.
- [8](#)Vt ka Lõhmus, U. (koostaja). Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu: Sihtasutus Iuridicum 2003.

- [9](#)Vt lähemalt Laffranque, J. Euroopa Inimõiguste Kohus ja Eesti õigus. Tallinn: Juura 2017.
- [10](#)Maruste, R. EIÕK staatus Eesti õigussüsteemis. – Juridica 1996/IX, lk 474–478. Vt ka Maruste, R. Estonia. – Blackburn, R., Polakiewicz, J. (toim). Fundamental Rights in Europe. The European Convention on Human Rights and its Member States, 1950–2001. Oxford: Oxford University Press 2001, lk 277 jj, lk 281.
- [11](#)RKKK, 3-1-1-88-02, 20.09.2002.
- [12](#)RKÜK, 3-1-3-13-03, 06.01.2004.
- [13](#)Vt lähemalt Laffranque, J. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. Tallinn: Juura 2006, lk 329.
- [14](#)Vt ka EL-i aluslepingute sätete kohta esitatud deklaratsioonid, mis on lisatud 13.12.2007 alla kirjutatud Lissaboni lepingu vastu võtnud valitsusvahelise konverentsi lõppaktile; deklaratsioon nr 1 EL-i põhiõiguste harta kohta. – ELT C. 83/337, 30.03.2010; ja Euroopa põhiseaduse lepingule lisatud lõppakt: 12. deklaratsioon, mis käsitleb selgitusi põhiõiguste harta kohta. Selgitused on mainitud veel Euroopa Liidu lepingu art 6 lg-s 1.
- [15](#) See on iseenesest keeruline teema, mille kohta on avaldatud mitmeid kommentaare ja õiguslaseid artikleid, vt nt Euroopa Liidu Kohtu presidendi käsitus: Lenaerts, K. Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU. – Cambridge University Press 04.09.2019. – <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/limits-on-limitations-the-essence-of-fundamental-rights-in-the-eu/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD>: (13.10.2021).
- [16](#)Euroopa Liidu Kohtu arvamus 2/94: Euroopa inimõiguste konventsioon. Euroopa Kohtu lahendid, eessõna Laffranque, J. Tallinn: Juura 2001, lk 446, milles Euroopa Liidu Kohus leidis, et ühenduse õiguse praeguse sisu järgi ei ole ühendus pädev liituma EIÕK-ga, ja Euroopa Liidu Kohtu arvamus 2/2013, 18.12.2014, milles kohus leidis, et EL-i ühinemist EIÕK-ga käsitlev leping ei ole kooskõlas ELL-i art 6 lg-ga 2 ega protokolliga (nr 8) ELL-i art 6 lg 2 kohta, mis käsitleb EL-i ühinemist EIÕK-ga.
- [17](#)Vt ka Callewaert, J. L'adhésion de l'Union européenne à la Convention européenne des droits de l'homme. Strasbourg: Council of Europe 2013.
- [18](#)Laffranque, J. Kellele jääb inimõiguste kaitsel viimane sõna? – Eesti Ekspress, 22.05.2012; vt ka Laffranque, J. Who Has the Last Word on the Protection of Human Rights in Europe? – Juridica International, 2012/XIX, lk 117–134.

- [19](#)Vt esimene sellesisuline lahend: Euroopa Inimõiguste Komisjon, 8030/77, Confédération Française Démocratique du Travail vs. Euroopa Komisjon ja/või liikmesriigid, 10.07.1978. Euroopa Inimõiguste Komisjon, 11123/84, Etienne Tête vs. Prantsusmaa, 09.12.1987. EIK, 17862/91, Cantoni vs. Prantsusmaa, 15.11.1996. EIK (suurkoda), 24833/94, Matthews vs. Suurbritannia Ühendkuningriik, 18.02.1999; EIK 24833/94, „Bosphorus Airway“ vs. Iirimaa, 30.06.2005. Vt ka Laurand, A. Bosphoruse doktriin ja Euroopa Liidu liitumine Euroopa inimõiguste konventsiooniga, lk 262–273. – Juridica 2012/IV; EIK, 12323/11, Michaud vs. Prantsusmaa, 06.12.2012. EIK (suurkoda), 17502/07, Avotiņš vs. Läti, 23.05.2016.
- [20](#)Vt nt EIK (suurkoda), 10593/08, Nada vs. Šveits, 12.09.2012.
- [21](#)Kompetentsikohtu/kolleegiumi mõtteid on välja käinud nt poliitik Weber, M : Reaktion auf EZB-Urteil - Weber fordert Kompetenzgerichtshof, ZDF, 24.05.2020. - <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/weber-schlichtungen-kompetenzgerichtshof-100.html> (01.01.2022) ja professorid Weiler, J, Sarmiento, D, The EU Judiciary After Weiss. Proposing A New Mixed Chamber of the Court of Justice. – Verfassungsblog, 2.06.2020. - <https://verfassungsblog.de/the-eu-judiciary-after-weiss/> (01.01.2022).
- [22](#)Taustamaterjalidena on kastutatud: Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level. Handbook, Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) 2020. The Charter of Fundamental Rights of the European Union Reading Guide. In the light of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and of the European Social Charter (revised). Document prepared by M-J Schmitt, Council of Europe, 2008. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2020.
- [23](#)EiÕK eraldiseisva artiklina au ja hea nime kaitset välja ei too, kuid EiÕK art 10 sätestab selgelt, et väljendusvabadust võib piirata ka teiste „maine või õiguste kaitseks“. EIK on lisaks oma praktikas selgitanud, et maine kaitse on üks tsiviilõigus, mida kaitstakse EiÕK art 6.1 järgi, vt Pild, M., Tupay, P. K., Turk, K. Paragrahv 17. – Madise, Ü. et al. (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2020.